

Kokemuksen feministinen filosofia

SANNA TIRKKONEN JA MINNA-KERTTU VIENOLA

Johanna Oksala, *Feminist Experiences. Foucauldian and Phenomenological Investigations*, Northwestern University Press. *Studies in Phenomenology and Existential Philosophy*, Evanston Illinois, 2016, 189 sivua.

Johanna Oksalan kirja *Feminist Experiences. Foucauldian and Phenomenological Investigations* kysyy, kuinka ymmärtää kokemuksen asema feministisessä filosofiassa. Teos koostuu pääosin jo aiemmin julkaistuista artikkeleista, joiden teemat nivoutuvat feministisen ajattelun, kokemusfilosofian ja aikalaisanalyysin ympärille. Humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla feministisesti orientoitunut tutkimus on viime vuosikymmeninä pyrkinyt tavoittamaan naisten ja vähemmistöryhmien kokemuksia, mikä on myös kirvoittanut keskustelua kokemusnäkökulmien tieteellisestä arvosta.¹ Kirjassaan Oksala puolustaa kokemuksen roolia feministisen filosofian lähtökohdana, mikä kuitenkin vaatii kokemuksen käsitteen uudelleenmäärittelyä.

Oksala ymmärtää feministisen filosofian ensisijaisesti yhteiskuntakritiikkinä, jonka tehtävänä on analysoida, paljastaa ja muuttaa arkitodellisuutemme epätasa-arvoistavia valtarakenteita. Kirjan alussa hän tekee erottelun feministisen filosofian, sukupuolen filosofian sekä sellaisen filosofian välillä, joka tutkii filosofian metodien sukupuolittuneisuutta ja kaanonin ulossul-

¹ Harding 1986, 1991; Scott 1991; Mulinari & Sandell 1999; Kruks 2001.

kevuutta. Feministisen filosofian tehtävänä on Oksalan mukaan tutkia ja kyseenalaistaa niitä yhteiskunnallisia rakenteita, historiallisia ajattelumalleja ja käsitteellistyksiä, jotka mahdollistavat kokemuksemme tietynlaisina. Hän kutsuu näitä kokemusta järjestäviä rakenteita ja käsitteellistämisen tapoja *metafyysisiksi skeemoiksi*, joita ei voi tutkia empiirisin menetelmin. Yksi teoksen lähtökohdista on, ettemme voi asettua näiden jäsentämistapojen tai valtamekanismien ulkopuolelle, ja siksi kriittikki hahmotetaan olennaisesti immanenttina eli valtarakenteisiin ja kielellisiin prosesseihin sisältyvänä. Oksalan feministisen filosofian puolustus liittyy sitoumukseen, ettei ole riittävää tutkia vaikkapa sukupuolittavia käytäntöjä tai naisten ja erilaisten vähemmistöryhmien kokemuksia menetelmin, jotka ottavat annettuina sekä kehyksen, jossa objektivointi tapahtuu että ne ovat, joilla kohteita voidaan kuvata.

Teoreettiset välineet kokemuksen teoretisoinnille sekä kokemuksia järjestävien rakenteiden tutkimiselle hän sen sijaan löytää ranskalaisfilosofi Michel Foucault'n ajattelusta sekä fenomenologian perinteestä. Foucault'lainen teoriakehys mahdollistaa samanaikaisesti sekä kokemuksen objektiivisten rakenteiden ja historiallisten ehtojen tarkastelun että kriittisen aikalaisanalyysin luomisen. Fenomenologisen metodologian lähtökohdista on puolestaan tieteellisten käsitteellistysten, oletusten ja jaotteluiden sulkeistaminen kokemuksen analysoimisen ulkopuolelle.² Foucault kuitenkin tunnetaan edelleen paremmin fenomenologian kriitikkona, vaikkakin hänen ajattelunsa ja käsitteelliset erottelunsa ovat saaneet vaikutteita fenomenologeilta.

² Esimerkiksi Gary Gutting (2002) on todennut, että fenomenologian hylkääminen varhaisen tuotannon jälkeen on Foucault'lle huomattava virhe, koska fenomenologian avulla hän olisi voinut kehittää kokemuksen teoretisointia pidemmälle ja tehdä hienovaraisempia käsitteellisiä erotteluja. *Feminist Experiences* -kirjassa Oksala ensisijaisesti käyttää Foucault'n ajattelua osallistuakseen feministisiin keskusteluihin, mutta hänen Foucault'n ajattelua koskevan tuotantonsa voi myös sijoittaa tutkimuskenttään, jossa Foucault'n alulle laittamia teoretisointeja viedään eteenpäin fenomenologien kehittämien analyysien ja käsitteellisten erotteluiden avulla.

Hän sanoutuu useaan otteeseen irti fenomenologisesta *eletyn kokemuksen* käsitteestä sillä perusteella, että kokemus tässä yhteydessä merkitsisi jotain, mikä on subjektille välitöntä ja voisi toimia teoretisoinnin puhtaana lähtökohtana.³ Oksala huomauttaa, että myös monet fenomenologit ajattelevat kokemuksen olevan olennaisella tavalla välittyntä, ja siten hän asettaa fenomenologian tehtäväksi syventää ymmärtämystä kokemusten sukupuolittuneista piirteistä ja niistä merkitysrakenteista ja kulttuurisista käytännöistä, jotka kokemuksia muodostavat.

Oksalan teos jakautuu kolmeen osaan, joista ensimmäinen puolustaa foucault'laisesti värityntä kokemusnäkökulmaa feministisessä keskustelussa ja määrittelee, mitä kokemuksella tässä yhteydessä tarkoitetaan. Toinen osa koostuu artikkeleista, jotka käsittelevät feministisen filosofian aiheiden kautta kysymyksiä fenomenologian metodista ja päämääristä. Kolmannessa osassa Oksala käsittelee Foucault'n uusliberalismin kritiikkiä feministisenä kysymyksenä.

1. Kokemuksen foucault'laiset suuntaviivat

Mistä sitten oikeastaan puhumme, kun viittaamme kokemukseen? Sekä arkikielessä että tutkimuksessa sanaa käytetään useissa eri merkityksissä, mikä aiheuttaa sekaannuksia. Kokemusten tutkimiseen tähtäävät kysymyksenasettelut ajautuvat usein ongelmiin: voiko tutkimus ylipäätään nojata yksilöllisiin kokemuksiin, ja mitä voimme olettaa niiden yleistettävyydestä? Jos kuvaamme henkilökohtaisia kokemuksia, eikö kuvauksen kohde ole jo ehtinyt muuttua, ja puhumme jo jostain muusta kuin siitä, mitä yksilö itse asiassa tietynä hetkenä koki? Jos taas keskitymme kokemuksen rakentumisen historiallisiin ja kulttuurisiin ehtoihin, kuinka voimme itse asettua näiden ehtojen ulkopuolelle kritisoimaan niitä?

³ Foucault 1980 sekä tekstit "Michel Foucault: la sécurité et l'État"; "La scène de la philosophie"; "Entretien avec Michel Foucault"; "L'éthique du souci de soi comme pratique de la liberté"; "L'intellectuel et les pouvoirs"; "La vie: l'expérience et la science" teoksessa Foucault 2001.

Kirjansa ensimmäisessä osassa Oksala puolustaa erilaisten, erityisesti marginaaliin ajettujen kokemusten kuuntelemista ja tunnustamista olennaisena osana feminististä toimintaa ja ajattelua. Hän vastaa Joan Scottin klassikkoartikkeliin "The Evidence of Experience", joka kyseenalaistaa yksilökokemusten tieteellisen yleistettävyyden ja käytön historiatieteissä. Scott väittää, ettei naisten ja vähemmistöryhmiin kuuluvien henkilöiden yksilökokemuksista voi eikä niistä tule tehdä johtopäätöksiä ryhmän muiden jäsenten kokemuksista. Hänen mukaansa on ylipäättään ongelmallista muodostaa henkilökohtaisten kokemusten perusteella identiteettipoliittikkaa, jossa henkilöt identifioituvat omia etujaan ajaviin ryhmiin. Oksala kuitenkin huomauttaa, ettei henkilökohtaisten kokemusten huomioiminen välttämättä liity identiteettipoliittikkaan: esimerkiksi kipukokemusta voi olla mahdotonta sijoittaa identiteettipoliittisiin linjanvetoihin tai ryhmäintresseihin. Mikäli emme sattuisi kuulumaan tai identifioitumaan vähemmistöryhmiin, sen ei kuitenkaan tulisi vaikuttaa siihen, kuinka merkityksellisinä toisten henkilökohtaisia kokemuksia pidämme tai minkälaista yhteiskunnallista arvoa niille annamme. Oksala hyväksyy kannan, että kokemukset ovat diskursiivisesti muodostuneita, mutta tämä ei hänen mukaansa vähennä niiden poliittista merkitystä. Kiinnittämällä huomiota marginalisoituihin, haavoittuvaisiin kokemuksiin sekä normista poikkeavaan feminiinisyyteen voimme tehdä näkyväksi sellaisia kulttuurisia käsityksiä ja käytäntöjä, joille muuten olisimme sokeita.

Jotta voisimme ymmärtää paremmin kokemusten yhteiskunnallista ja poliittista luonnetta, Oksala argumentoi filosofisteoreettisen, metafysisen, analyysin puolesta. Metafysiikalla hän ei kuitenkaan tarkoita sellaisten teoreettisten systeemien luomista, jotka kuvaisivat sitä, mistä maailma koostuu tai kantilaisittain kokemuksen ja kognitiivisten kykyjemme universaaleja rakenteita. Jälkinietzscheläisenä Foucault kyseenalaistaa oletuksen metafysiikan neutraaliudesta. Nietzsche väittää me-

tafyysisten rakennelmien olevan normatiivisia teorioita ihmisten välisistä suhteista, erityisesti moraalista.⁴ Oksala ei viittaa kirjassaan Nietzscheen, mutta hän toteaa, että Foucault politisoi ontologian.

Tässä yhteydessä Oksala ei kuitenkaan tarkoita ontologialla filosofian tutkimusalaa vaan moninaisia todellisuutta koskevia taustaoletuksia, jotka saattavat olla ristiriidassa keskenään.⁵ Ontologia ei siis ole Oksalalle jotain, mitä yksittäinen filosofi voi luoda tai muokata vaan erinäisten taustaoletusten kokonaisuus, joka muodostuu sekä arkisissa että tieteellisissä käytännöissä. Foucault keskittyy näiden käytäntöjen tutkimiseen, mikä ei kuitenkaan tarkoita niiden empiiristä analyysia vaan käytäntöihin sisältyvien normatiivisten oletusten paljastamista. Myös feministisen filosofian tehtävänä on auttaa ymmärtämään, kuinka nykyiset käsityksemme ja jaottelumme ovat muodostuneet, mitkä niiden ehdot ovat ja kuinka ne rajoittavat nykyistä ajatteluamme.

Oksala erottaa oman tutkimuksensa käsiteanalyysista ja painottaa kokemusta käsittelevän ajattelunsa olevan olennaisilta osiltaan paitsi poliittista myös ontologista. *Feminist Experiences* ei siis varsinaisesti ole tutkimus Foucault'n tavoista käyttää kokemuksen käsitteitä, vaan pikemminkin Oksala luo yhden teoreettisen kokemuksenkäsitteen, jonka muotoilussa hän käyttää Foucault'n ajattelua. Toinen mahdollinen ratkaisu olisi tehdä erotteluja eri kokemuskäsitteiden välillä, mutta Oksala hylkää tämän vaihtoehdon.⁶ Hän määrittelee kokemuksen käsitteen abstraktiona, joka sisältää sekä tiedon muodostumisen tavat,

⁴ Nietzsche 2007 [1886].

⁵ Foucault käyttää toisinaan taustakokemuksen (*expérience fondamentale*) käsitettä samassa merkityksessä (Tirkkonen 2018). Ontologiaan ja metafysiikkaan viittaaminen tässä yhteydessä on Oksalan oma käsitteellistys ja filosofinen sitoumus. Vaikka Foucault viittaa nykyisyyden ontologiaan aikalaisdiagnoosin merkityksessä, hän usein myös korostaa olevansa kiinnostuneempi siitä, *minkälaisina* tiedon subjektit ja objektit on mahdollista kokea kuin siitä, mitä ne ontologisessa mielessä ovat. Ontologisesta tulkinnasta ks. Han 1998.

⁶ Tirkkonen 2018.

hallinnallisuuden käytännöt että subjektin itsereflektion muodot. "Kokemusta" ei siis voi palauttaa subjektiivisuuteen, mutta sitä ei voi myöskään tarkastella ainoastaan objektiivisina rakenteina. Sen sijaan käsitteeseen tulee sisällyttää ne objektiiviset tai rakenteelliset elementit, jotka konstituoivat kokemukset, mutta myös merkityksenannon aktiivinen puoli - itse-reflektioon ja kriittisyyteen kykenevä subjekti.

Foucault käyttää tämänkaltaisia kokemuksen käsitteitä myöhäistuotannossaan, mutta on syytä huomioida, ettei "kokemus" ilmene aina samassa merkityksessä. Esimerkiksi Foucault'n *Herculine Barbin* -tekstin yhteydessä voimme aiheellisesti kysyä, minkälaiset kriittisen reflektion mahdollisuudet hän subjektille antaa. *Herculine Barbin* käsittelee hermafroditiksi kuvatun henkilön, Alexina Barbinin, omaa kokemusta prosessista, jossa hänet määritellään anatomisten tutkimusten perusteella mieheksi. Oksala viittaa tähän tekstiin argumentoidessaan, että fenomenologian ensimmäisen persoonan perspektiivin näkökulma ei ole riittävä kokemusten käsittelemisessä, vaan myös tieteelliset selitysmallit ja käytännöt tulee huomioida henkilökohtaisten kokemusten muodostumisessa. Objektivoivat käytännöt ovatkin olennainen osa esimerkiksi sitä, minkälaisina trans- tai muunsukupuolisuus tai vaikkapa psyykkinen kuormitus on nykyisin mahdollista kokea. Foucault'n teksti pohtii sitä, kuinka objektivoitu henkilö on myös itse omaksunut oman aikansa käsitykset sukupuolesta ja olemisentavoista eikä löydä niistä muuta ulospäisyä kuin itsemurhan. Kriittisen subjektuuden muodostumisen sijaan Alexinan kohtalo on siis traaginen.

2. Feministinen fenomenologia

Kirjan toinen osa käsittelee otsikkonsa mukaisesti feminististä fenomenologiaa. Kriittisen keskustelun kautta, ottamalla kantaa niin feministisen fenomenologian kuin muiden fenomenologian kärkihahmojen kantoihin kyseisen alan ydinkysymyksistä, Oksala osoittaa feministisen fenomenologian olevan itse-

näinen ja samalla olennainen fenomenologian osa-alue. Feministinen fenomenologia ei siis ole vain löyhä kokoelma yksittäisiä fenomenologisia tutkimuksia feministisen filosofian aiheista, vaan fenomenologian ala, joka määrittyy sukupuolisuuden tutkimuksen kautta ja samalla tutkii kriittisesti fenomenologian keskeisiä kysymyksiä fenomenologiasta itsestään.

Oksala lähtee määrittelemään feminististä fenomenologiaa uudella tavalla ottamalla kriittisesti kantaa Sonja Kruksin (2001) ja Linda Fisherin (2000) ajatuksiin feministisestä fenomenologiasta lähinnä naisille ominaisten kokemusten fenomenologisena tutkimuksena. Tätä näkemystä vastaan hän argumentoi, että pikemminkin feminististen aiheiden käsittelyn kautta feministinen fenomenologia toimii nykyfenomenologian läpäisevänä kriittisenä tutkimuksena sen perustoista. Tämän Oksala osoittaa konkreettisesti omassa feministis-fenomenologisessa tutkimuksessaan. Kirjan toisen osan kolme lukua pureutuvat suoraan fenomenologian ytimeen: ensimmäinen käsittelee kielen ja kokemuksen suhdetta fenomenologisessa tutkimuksessa, toinen käsittelee syntymän ilmiön kautta fenomenologian mahdollisuuksia generatiivisena tai staattisena sekä geneettisenä fenomenologiana, ja lopulta kolmas luku käsittelee transsendentaalisen reduktion mahdollisuutta ja mielekkyyttä varsinkin feministisen fenomenologian kannalta. Oksala haastaa perinteisiä fenomenologian näkemyksiä kokemuksen episteemisestä itsenäisyydestä sekä ensimmäisen persoonan perspektiivin välttämättömyydestä. Hän myös tarjoaa kehitysehdotuksia fenomenologiselle tutkimukselle, esimerkiksi tukeutumista empiiriseen antropologiseen tutkimukseen.⁷

⁷ Ajatus empiirisen aineiston hyödyntämisestä fenomenologisessa tutkimuksessa ei ole uusi, vaan empiirisen aineiston hyödyntäminen on erittäin tavallista fenomenologiassa (ks. Merleau-Ponty 2012 [1945]). Feministisen fenomenologian piirissä esimerkiksi Tanja Stähler (2017) on käyttänyt sosiologista tutkimusta kättilöistä. Lukija jää siis kaipaamaan selvennystä sen suhteen, miten hänen ehdotuksensa eroaa aikaisemmasta fenomenologisesta tutkimuksesta. Oksalan muiden kirjoitusten avulla ajatus antropologian tai kulttuurintutkimuksen käyttämisestä selkenee: kyse on ilmeisesti sellaisten uusien

Oksalan feministisen fenomenologian luonnehdinta tuo väistämättä mieleen Merleau-Pontyn (2012 [1945]) ajatuksen fenomenologian fenomenologiasta fenomenologian itsensä mahdollisuuksien transsendentaalisten ehtojen tutkimuksena. Tätä Oksala toteuttaa omassa feministis-fenomenologisessa ajattelussaan muun muassa tutkimalla transsendentaalisen reduktion ja *epochén* mahdollisuuksia sukupuolen olettavassa tutkimuksessa. Oksalan aikaisempaa tutkimusta vasten näyttää kuitenkin ilmeiseltä, että hänen ajatuksensa feministisestä fenomenologiasta perustuu foucault'laiseen ajatukseen nykyisyyden ontologiasta. Kirjassa *Feministinen filosofia* (2005) hän luonnehtii feminististä filosofiaa nykyisyyden ontologiana ”kriittisenä käytäntönä, joka kääntyy tutkimaan oman ajattelumme ja toimintamme perusteita”.⁸ Fenomenologian yhteydessä Oksala liittää tämän kriittisen käytännön kontingenssien paljastamiseen sen sijaan, että tavoitteena olisi löytää kokemuksen invariantteja klassisen fenomenologian tavoin. Foucault'laisessa filosofiassa kriittinen käytäntö liittyy alistavien valtasuhteiden osoittamiseen ja purkamiseen sekä niiden välttämättömyyden kyseenalaistamiseen.⁹

Kirjan toisen osan avaus jää kuitenkin liian lyhyeksi, sillä aihe on tärkeä, monessa suhteessa mielenkiintoinen ja syvälysydessään laaja. Kirjan alussa fenomenologialle asetetun tehtävän toteutus näyttäytyy niin vaativana tehtävänä, että yhden kirjan kolmessa luvussa se voidaan vasta aloittaa. Kolmen luvun sijaan lukija jää kaipaamaan kokonaista fenomenologeille osoitettua teosta pelkästään feministisestä fenomenologiasta

mahdollisuuksien kuvittelemisesta, jotka eivät löydy kokemusta analysoimalla (ks. Oksala 2005). Tämä taas viittaa siihen, että Husserlin ajatus eideettisestä variaatiosta tarvitsee tuekseen muuta materiaalia kuin vain tutkijan oman variointikyvyn, sillä tutkija on itsekin sisällä omissa historiallis-kulttuurisissa ajattelutavoissaan, eikä siis välttämättä kykene näkemään radikaalisti erilaisia mahdollisuuksia variaatiossaan.

⁸ Oksala 2005, 168.

⁹ Mt.

kriittisenä fenomenologian itsereflektiona. Oksala onnistuu toisaalta siis osoittamaan, että feministisellä fenomenologialla olisi paljon annettavaa jokaiselle fenomenologille ja fenomenologialle yleensä, vaikka feministisen filosofian aiheet eivät kiinnostaisikaan. Kolmen luvun kysymykset fenomenologian kielenkäytön mahdollisuuksista, transsendentaalisesta ja eideettisestä reduktiosta, transsendentaalisesta egosta, fenomenologian tehtävästä kontingenssien tutkimuksena sekä kokemuksen ja tapahtuman (*Ereignis*) luonteista ja suhteista herättävät lukuisia lisäkysymyksiä ja vastaväitteitä, joista keskusteleminen fenomenologian sisällä olisi tärkeää. Kirjan toinen osa toimii siis keskustelunavauksena, jonka pohjalta fenomenologian itsensä tutkimista voidaan jatkaa.

3. Aikalaisdiagnoosi: uusliberalismi ja suuntaviivat eteenpäin

Kirjan kolmas, erityisesti uusliberalismiin ja poliittiseen filosofiaan keskittyvä osa irrottautuu edellisten lukujen teoreettisesta tavoitteesta yhdistää Foucault'n ajattelun lähtökohdat fenomenologisen analyysin kanssa. Artikkeleissaan, joista kolmas osa koostuu, Oksala lähestyy kokemusta aikalaisdiagnoosin näkökulmasta pohtimalla uusliberalististen diskurssien luomia toimintaympäristöjä sekä sellaisia subjektiviteetin muotoja, joita nämä diskurssit houkuttelevat omaksumaan. Hän käsittelee uusliberalismia ensisijaisesti hallinnallisuuden muotona, ei siis toimenpideohjeina tai ideologiana, vaan läpikotaisin poliittisena tapana muovata subjekteja luomalla kilpailuun perustuvia toimintaympäristöjä. Foucault toteaa luentosarjassaan *Biopoliitiikan synty*, että hallinnallisuus oikeuttaa itsensä rationaalisuutena, joka kuitenkin palautetaan talouspuheeseen.¹⁰ Hallinta ei tässä tapauksessa merkitse subjektien passiivista sopeutumista vaan päinvastoin sellaisen subjektiviteetin omaksumista, joka tavoittelee omia päämääriään ja tässä tavoittelussa omaksuu yrittäjämäisen asenteen paitsi työntekoa kohtaan myös oman

¹⁰ Foucault 2004.

henkilökohtaisen “pääomansa” kartuttamiseen. Uusliberaalille retoriikalle onkin tyypillistä ulottaa taloussanasto sellaisille elämänalueille, jotka eivät suoranaisesti liity kaupankäyntiin: parisuhteisiin, perhe-elämään ja lastenkasvatukseen.

Oksalan artikkelien ansiona on tuoda foucault’lainen uusliberalismin kritiikki osaksi feminististä keskustelua. Hän huomauttaa, että esimerkiksi kauneus-, äitiys- tai uraihanteita ei ole riittävää analysoida ainoastaan normalisaation tai hiljaisen alistamisen näkökulmasta vaan myös sen kannalta, kuinka tietyt hallinnallisuuden muodot toimivat muokkaamalla ja luomalla aktiivisia subjektiviteetteja. Hän ottaa myös kantaa seksityötä koskevaan keskusteluun, jossa seksityöläisten oikeuksien ja turvallisten työolojen näkökulma asetetaan vastakkain sellaisen toisen aallon feminismin kanssa, jossa seksityö nähdään ihmisarvoa alentavana toimintana. Oksala ei sinänsä ota jyrkkää kantaa keskusteluun mutta huomauttaa, että seksityöläisten oikeuksia perustellaan usein argumentein, jotka vetoavat talouspuheeseen, yrittäjyyteen ja palvelujentuottamiseen, kun asiaa tulisi tarkastella myös subjektiviteettien muodostumisen näkökulmasta.

Kirjan viimeisessä luvussa Oksala pohtii feminististä toimintaa: mitä tulisi tehdä? Tyypillinen foucault’lainen vastaus tähän olisi, että tulee edistää kriittistä toimintaa ja luoda puoluepolitiikan ulkopuolella toimivia liikkeitä, jotka perustuvat yhteiseen tavoitteeseen mutteivät oleta toimijoille yhteistä identiteettiä. Oksala kuitenkin haastaa tämän ajatuksen, koska sen lähtökohtana on, että ryhmittymien jäsenet vain kokoontuvat yhteen strategisen tavoitteen takia ja lähtevät sitten omille teilleen ilman sen suurempia siteitä toisiinsa. Kirja sen sijaan puolustaa solidaarisuutta, joka toteutuessaan perustuisi ymmärrykselle yhteisen, epätasa-arvoisen historian jakamisesta. Tämä ei tarkoita uhriutumista vaan uudenlaisen yhteisyyden löytämistä sekä uudenlaisen suhteen luomista menneisyyttä kohtaan.

4. Feminismi arjen poliittisuuden paljastajana

Teos yhdistää Foucault'n filosofiaa ja fenomenologiaa saman feministisen kokemuksen otsikon alla eräänlaiseksi laajemmaksi kokemusfilosofiaksi. Foucault'lainen filosofia ja fenomenologia pysyvät kuitenkin toisistaan erotettuina kirjan erillisissä osissa, ja niitä verrataan toisiinsa vain vähän. Toisaalta varsinkin kirjan toisessa osassa Foucault'n filosofiaa tai Oksalan aikaisempaa tutkimusta tunteva lukija huomaa Foucault'n ääneenlausumattoman vaikutuksen Oksalan fenomenologia-luennassa: foucault'lainen fenomenologian kritiikki näkyy Oksalan argumentoinnissa varsinkin klassisen husserlilaisen fenomenologian kohdalla.

Kirja jatkaa Oksalan feministisen filosofian linjaa siinä, että hänen tulkintansa mukaan feministinen filosofia välttämättä myös pitää sisällään poliittisen näkökulman sekä filosofiaan että yhteiskuntaan. Vaikka feminististä filosofista tutkimusta ja poliittista toimintaa ei hänen mukaansa voida samastaa, molempia kuitenkin ohjaavat samat arvot ja päämäärät.¹¹ *Feminist Experiences* lunastaa lupauksensa feministisestä filosofiasta kriittisenä ja poliittisena filosofisena tutkimuksena erityisesti sitä kautta, että ensisilmäyksellä epäpoliittiselta vaikuttavan filosofian piilevä ja paikoin ongelmallinenkin poliittisuus voidaan feministisen analyysin kautta tuoda esiin. Varsinkin fenomenologian kokemuksen käsite neutraalina ja kielestä sekä kulttuurista itsenäisenä tutkimuskohteena näyttäytyy uudessa valossa, kun osoitetaan sekä kokemuksen historiallisuus kokemusta välttämättä määrittävänä tekijänä että historiallisuuden piilevä poliittisuus.

Teos käsittelee kokemustemme ja siten koko elämämme poliittista puolta, eli tiettyä arvolatautuneisuutta ja niihin liittyviä päämääriä, monella tasolla. Kirja on yhtäältä erittäin teoreettinen keskustellessaan kokemuksen luonteesta sekä vertaillen fenomenologian ja Foucault'n keskinäisiä eroja sen suhteen, millaisena filosofian tutkimuskohteena kokemus käsite-

¹¹ Oksala 2005.

tään. Toisaalta teos kulkee loppua kohden yhä konkreettisempaan suuntaan käsitellessään poliittista feminististä filosofiaa: Foucault'n filosofian pohjalta Oksala päätyy osoittamaan uusliberalistisen talouspolitiikan ongelmallisuuden erityisesti tasa-arvon kannalta. Lopulta kokemuksen käsittelyn kautta päädytään tutkimaan jokapäiväisen yhteiskunnallisen elämämme ongelmia: itsestään selvänä pidettyä kulttuurin ja talouden erotte-
lua, taloudellisten vaikuttajien liikkumista pois demokratian ulottumattomiin sekä elämäämme uusliberalistisina toimijoina, jotka hyväksymme itsemme ja toisemme osana kilpailullista yhteiskuntaa, jossa feminismistäkin on tullut vain yksilöiden ilmaisun- ja toiminnanvapauden edistäjä. Kokemuksen syvälinen ja kriittinen analyysi fenomenologisen ja foucault'laisen perinteen pohjalta paljastaa koettujen merkitysten sekä itsemme ja toisten kokemisen tapojen kontingenttiuden.

Yleisenä kriittisenä huomiona voidaan sanoa, että kirjan kolme osaa kaipaisivat selkeämpää keskinäisten yhteyksien osoittamista. Kirjan kolme osaa muodostavat jokainen oman kokonaisuutensa, ja jokaisen niistä voisi syventää itsenäiseksi kirjaksi. Tällöin varsinkin feminististä fenomenologiaa käsittelevän toisen osan kytkös poliittiseen ajatteluun saattaisi kuitenkin jäädä epäselväksi. Etenkin kirjan toisen osan piilevän poliittisuuden esille nostaminen on tärkeä tehtävä, mutta näiden kytkösten huomaaminen jää vielä enimmäkseen lukijan oman analyysin varaan.

Helsingin yliopisto

Oulun yliopisto

Kirjallisuus

- Dennett, Daniel (1991), *Consciousness explained*, Little, Brown and Company, Boston.
- Fisher, Linda (2000), "Phenomenology and Feminism: Perspectives on Their Relation" teoksessa Linda Fisher & Lester Embree (toim.) *Feminist Phenomenology*, Kluwer, Dordrecht, 17–38.
- Foucault, Michel (1980), *The Order of Things. An Archaeology of the Human Sciences*, Tavistock, Lontoo.
- Foucault, Michel (1980), *Herculine Barbin. Being the Recently Discovered Memoirs of a Nineteenth Century French Hermaphrodite*, Penguin, Random House, New York.
- Foucault, Michel (1985), *The Use of Pleasure. Volume 2 of The History of Sexuality*, engl. Robert Hurley, Pantheon Books, New York.
- Foucault, Michel (2001), *Dits et écrits II, 1976–1988*, Éditions Gallimard, Pariisi.
- Foucault, Michel (2004), *The Birth of Biopolitics. Lectures at the Collège de France 1978–1979*, Palgrave Macmillan. Lontoo & New York.
- Gutting, Gary (2002), "Foucault's Philosophy of Experience", *boundary 2*. Vol. 29, No. 2, 69–85.
- Harding, Sandra (1986), *The Science Question in Feminism*, Cornell University Press, Ithaca.
- Harding, Sandra (1991), *Whose Science? Whose Knowledge?* Cornell University Press, Ithaca.
- Scott, Joan W. (1991), "The Evidence of Experience", *Critical Inquiry*, The University of Chicago Press, Vol 17, No 4, 773–797.
- Mulinari, Diana & Sandell, Kerstin (1999). Exploring the Notion of Experience in Feminist Thought, *Acta Sociologica*, Vol. 42, No. 4, 287–297.
- Kruks, Sonja (2001), *Retrieving experience: Subjectivity and recognition in feminist politics*, Cornell University Press, Ithaca.
- Merleau-Ponty, Maurice (2012 [1945]), *Phenomenology of Perception*, engl. Donald A. Landes, Routledge, Abingdon. Alkuperäinen teos: *Phénoménologie de la perception*, Éditions Gallimard, Pariisi.
- Mulinari, Diana & Sandell, Kerstin (1999). Exploring the Notion of Experience in Feminist Thought, *Acta Sociologica*, Vol. 42, No. 4, 287–297;
- Nietzsche, Friedrich (2007 [1886]), *Hyvän ja pahan tuolla puolen*, Otava, Helsinki. Alkuperäinen teos: *Jenseits von Gut und Böse*. Druck und Verlag von C. G. Naumann, Leipzig.

- Oksala, Johanna (2005), "Feministinen filosofia nykyisyyden ontologia" teoksessa *Feministinen filosofia*, toim. Johanna Oksala, Laura Werner, Gaudeamus, Helsinki, 156–173.
- Scott, Joan W. (1991), "The Evidence of Experience", *Critical Inquiry*, The University of Chicago Press, Vol 17, No 4, 773–797.
- Stähler, Tanja (2017), *Exploring pregnant embodiment with phenomenology and Butoh dance*, *Yearbook for Eastern and Western Philosophy*, 2017 (2), 35–55.
- Tirkkonen, Sanna (2018), *Experience in Michel Foucault's Philosophy*, University of Helsinki, Helsinki.
- Zahavi, Dan (2003), *Husserl's phenomenology*, Stanford University Press, Stanford.